

KORXONALARDA MOLİYAVIY MENEJMENTNING INAQSAD VA VAZIFALARI

***Muallif:** Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti Tadbirkorlik va boshqaruv fakulteti
Iqtisodiyot yo'nalishi 2I-2021-guruh
3-bosqich talabasi **Temurov Ahmad***

Annotatsiya

Hozirgi kunda moliyaviy menejment tushunchasining mohiyatini yoritishda iqtisodchi olimlar tomonidan turli xil fikrlar bildirib o'tilmoqda. Umuman olganda, moliyaviy menejment tushunchasiga rus iqtisodchi olimlar ham o'z fikrlarini berib o'tgan. Buning o'ziga xos sabablari mavjud bo'lib, ularni maqolada ko'rishingiz mumkin.

Kalit so'zlar: Moliyaviy menejment, menejment, boshqarish, boshqaruvchi, menejer, boshqaruv usullari, korxonalar va tashkilot menejmenti.

KIRISH

Moliyaviy menejmentning maqsadi, xo'jalik subyekting maqsadlari va iqtisodiy strategiyalaridan kelib chiqadi. Boshqacha qilib aytganda, moliyaviy menejmentning maqsadi korxonaning maqsadlari bilan to'g'ri kelishi mumkin. Korxonaning uzoq muddatga belgilangan strategik maqsadlarini amalga oshirish va ularning xo'jalik-moliyaviy faoliyatini rivojlantirish, bankrotlikni va yirik moliyaviy yo'qotishlarni oldini olish, keskin raqobat muhitida bozorda o'z o'rniga va raqobatchilar orasida ma'lum ustunlikka ega bo'lish, harajatlarni optimallashtirish, ishlab chiqarish va sotish hajmini unga ta'sir etuvchi ichki va tashqi omillarni inobatga olgan holda bosqichma-bosqich oshirib borish hisobiga foydani ko'paytirish va pirovardida korxonaning ta'sischi, manfaatdor shaxslar va mulkdorlar daromadlarini ko'paytirish, moliyaviy menejmentning asosiy maqsadlarini ifodalaydi. Hozirgi kunda moliyaviy menejment maqsadlarining eng muhimlari qaysilar degan savolga, iqtisodchi olimlar tomonidan turli qarashlar mavjud. Ko'plab xorijiy adabiyotlarda korxonalarda moliyaviy menejmentning maqsadlarini quyidagi uel guruhga ajratiladi:

- foydani maksimallashtirish va korxonalar egalarining moliyaviy talablarini qondirish;
- moliyaviy barqarorlikni mamlakatimizning barcha sohasida ta'miniash;
- mahsulot va xizmatlar realizatsiyasini maksimallashtirish (ya'ni, korxonaning ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish hajmini oshirish). Kompaniyalarning o'z oldiga qo'yilgan maqsadlariga erishish ko'p jihatdan moliyaviy menejerni boshqaruv

qarorlarini to'g'ri va aniq qabul qilishiga bog'liqdir. Moliyaviy menejer belgilangan maqsadlarga erishishda quyidagi asosiy yo'nalishlar bo'yicha oqilona boshqaruv qarorlarini qabul qilish kerak bo'ladi:

Moliyaviy menejmentning kompleks vazifalari

Ushbu yo'nalishlarning xususiyatlaridan kelib chiqqan holda, qarorlar qabul qilishda aloxida kompleks vazifalar tizimi belgiiab olinadi. Korxonalarda moliyaviy boshqaruvni tashkil etish jarayoni va uning vazifalari yoki boshqacha qilib aytganda, moliyaviy menejmentning kompleks vazifalarini, bizningcha quyidagicha tasniflash mumkin

Bozor qonuniyatlaridan kelib chiqqan holda korxonalar mulkchilik shakli va xo'jalik faoliyatining turlari hamda iqtisodiy imkoniyatlaridan kelib chiqqan holda o'zlarining uzoq muddatli strategiyalari va boshqaruv tizimini mustaqil holda belgilaydilar. Ushbu maqsadlarga erishishda korxonalar o'z oldiga aniq vazifalarni qo'yib oladi va belgilangan vazifalar ularning xususiyatlaridan kelib chiqqan holda turlicha bo'lishi mumkin. Ko'rinib turibdiki, korxonalarda moliyaviy menejmentning maqsad va vazifalari, bozor munosabatlari shakllanayotgan bugungi sharoitda ham, kelajakda ham korxonalar xo'jalik faoliyatini uzluksiz ravishda yaxshilab va takomillashtirib borishi uchun iqtisodiy dastak sifatida muhim ahamiyat kasb etadi.

Moliyaviy menejmentni tashkil etishning asosiy yo'nalishlari

Bozor iqtisodiyoti sharoitida har bir korxonada o'zining moliyaviy siyosati va ustuvor yo'nalishlarini mustaqil belgilash, ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish ko'lamini o'zining moddiy va moliyaviy imkoniyatlaridan kelib chiqqan holda kengaytirish, pirovardida, joriy va strategik vazifalarni oqilona bajarilishi natijasida, korxonaning moliyaviy va iqtisodiy ko'rsatkichlarini barqarorligini ta'minlashlari mumkin bo'ladi. Albatta, korxonalar moliyaviy siyosatidan hamda boshqaruv tizimining xususiyatlaridan kelib chiqqan holda, ularda moliyaviy menejmentni tashkil etish yo'nalishlari va uning tadbiiq etish sohalari belgiiab olinadi. Korxonalarda moliyaviy menejment tizimi bevosita moliyaviy menejmentning funksiyalari va amalga oshiradigan vazifalari, bajaradigan ishlariga bog'liq holda tashkil qilinadi. Korxonalarda moliyaviy menejmentni tashkil etish jarayoni yoki ularning moliyasini boshqarish tizimi, ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish hajmi yoki operatsiyalar ko'lami, mulchilik shakli va faoliyat turining xilma xilligiga bog'liq holda shunchalik murakkab tuzilishga ega bo'lishi mumkin. Albatta, har bir korxonaning xususiyatlaridan kelib chiqqan holda unda moliyaviy menejmentning o'rni, roli va tashkil qilish shartlari o'ziga mos holda farqlanadi. Korxonalarda moliyaviy menejment tizimini tashkil etishda xususan, moliyaviy resurslarni tashkil qilish va boshqa manbalar hisobiga moliyalashtirish shartlari, ularni taqsimlash usuli (metodi) va yo'nalishlari, asosan quyidagi jihatlarga bog'liq holda farqlanishi mumkin bo'ladi: -xo'jalik-moliyaviy faoliyatining ko'lami yoki xajmi;

-korxonalar rivojlanish siklining bosqichlari;
-biznesni yuritishning tashkiliy-huquqiy shakllari va boshqalar.

Amalga oshiriladigan faoliyat ko‘lamini (ishlab chiqarilgan va realizatsiya qilingan mahsulotlar xajmi, kapital qo‘yilmalar, ishchi xodimlar soni va shu kabilar) inobatgan olgan holda korxonalami quyidagi uch guruhga ajratish mumkin: yirik, o‘rta va kichik. Korxonalaming ushbu guruxning qay biriga mansubligi hamda ularning xajmi, bevosita moliyaviy resurslarga bo‘lgan extiyojining miqdori va moliyaviy faoliyat turlarining xilma-xilliga ham, moliyaviy boshqaruvning amalga oshirish tizimini tashkil qilishga, hamda uning ixtisoslashtirish darajasiga ham ta’sir ko‘rsatadi, ya’ni korxonalaming xajmiy nuqtayi nazaridan kelib chiqqan holda ularda moliyaviy boshqamv tizimi va funksiyalari, moliyaviy operatsiyalar turlari va ishlab chiqarish faoliyatini yo‘lga qo‘yish uchun kerakli moliyaviy resurslarning miqdori belgilanadi. Korxonalar o‘zlarining butun faoliyati davomida bir qancha taraqqiyot jarayonlari yoki rivojlanish bosqichlarini bosib o‘tadi. Rivojlanishning yoki taraqqiy etishning ushbu bosqichlarini falsafiy nuqtai nazardan insonning tug‘ilgandan to keksalikkacha bo‘lgan davriy hayotiy bosqichlariga ham qiyoslasa bo‘ladi. Korxonalar rivojlanish bosqichlarini quyidagicha atash mumkin: «tug‘ilish», «ulg‘ayish», «mustaqil davri», «keksayish». Korxonalaming har bir rivojlanish bosqichida ular faoliyatlarini moliyalashtirishga bo‘lgan extiyoji, kapitalni jalb qilish imkoniyatlari, amalga oshirilayotgan faoliyatlarida yoki operatsiyalarida risklarni darajalari, moliyaviy munosabatlarda ishtirokchi subyektlaming soni, investitsion faoliyatlami amalga oshirish imkoniyatlari, byudjet va boshqa moliya muassalari oldidagi majburiyatlari, ularning moliyaviy-iqtisodiy ko‘rsatkichlari va boshqalar turlicha bo‘ladi.

Xulosa va natijalar

Shaxsiy egalik, o‘z nomidan kelib chiqqan holda, bir kishining shaxsiy mulkka egaligi hisoblanadi. Bunday firma, korxonalaming aktivlari majburiyatlari va daromadlari uning egasini aktivlari, majburiyatlari va daromadlari hisoblanadi. Moliyalashtirish firma egasining o‘z mablag‘lari hisobiga yoki uchinchi shaxsdan olingan qarz (zaym) mablag‘lari hisobiga amalga oshirilishi mumkin. Firma, korxonaning egasi barcha majburiyatlari bo‘yicha shaxsan o‘zi, mavjud moliyaviy va moddiy resurslari, mulklari orqali javob beradi, faoliyat natijasida ko‘rilishi mumkin bo‘lgan zarar tavakkalchiligini o‘z zimmasiga oladi, ya’ni uning javobgarlik darajasi chegaralanmagan. Hamkorlik asosida tashkiliy tuzilishga ega korxonalar shaxsiy egalik shakliga asoslangan korxonalaridan, ularda mulkdorlaming ya’ni korxonaga egalarning soni jihatdan ko‘pligi bilan farqlanadi. Sherikchilikni moliyalashtirish jarayoni sheriklaming o‘z mablag‘-

lari hisobiga yoki qarz mablag'lar hisobiga amalga oshiriladi. «Aksiyadorlik jamiyatlari va aksiyadorlarning huquqlarini himoya qilish to'g'risida»gi Qonunga asosan, Ustav fondi jamiyatning aksiyadorlarga nisbatan majburiyatlarini tasdiqlovchi muayyan miqdordagi aksiyalarga taqsimlangan xo'jalik yurituvchi subyekt aksiyadorlik jamiyati deb hisoblanadi. Jamiyat qonun hujjatlarida taqiqlanmagan faoliyatning har qanday turlarini amalga oshirish chog'ida huquqlarga ega bo'ladi va majburiyatlarni o'z zimmasiga oladi. Jamiyat yuridik shaxs hisoblanadi va o'zining mustaqil balansida hisobga olinadigan alohida mol-mulkiga ega bo'ladi, o'z nomidan mulkiy va shaxsiy nomulkiy huquqlarni olishi hamda amalga oshirishi, zimmasiga majburiyatlar olishi, suda da'vogar va javobgar bo'lishi mumkin. Jamiyat o'z majburiyatlari yuzasidan o'ziga tegishli barcha mol-mulki bilan javobgar bo'ladi. Aksiyadorlar jamiyatning majburiyatlari yuzasidan javobgar bo'lmaydilar va uning faoliyati bilan bog'liq ziyonlarni o'zlariga tegishli aksiyalar qiymati doirasida to'laydilar. Aksiyalar haqining hammasini to'lamagan aksiyadorlar jamiyat majburiyatlari yuzasidan o'zlariga tegishli aksiyalar qiymatining to'lanmagan qismi doirasida solidar javobgar bo'ladilar. Jamiyat o'z aksiyadorlarining majburiyatlari yuzasidan javobgar bo'lmaydi. Agar jamiyatning nochorligi (bankrotligi) jamiyat uchun majburiy ko'rsatmalarni berish huquqiga ega bo'lgan aksiyador sifatidagi shaxsning g'ayriqonuniy xatti-harakatlari tufayli vujudga keltirilgan bo'lsa, mazkur aksiyador zimmasiga jamiyatning mol-mulki etarli bo'lmagan taqdirda uning majburiyatlari bo'yicha subsidiar javobgarlik yuklatilishi mumkin. Aksiyadorlik jamiyatining ustavida tegishli huquq nazarda tutilgan taqdirdagina, aksiyador majburiy ko'rsatma berish huquqiga ega bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Akromov E.A. Korxonalarining moliyaviy holati tahlili.- T. : Moliya, 2010 y -223 b.
2. Антонов В.Г. И др.Корпоративное управление. Учебное пособие. - М.: ИНФРА, 2010. -2 8 8 с.
3. Берзон Н.И. Финансовый менеджмент. Практикум/ - М.:Издательский центр «Академия», 2011. - 240 с

4. Бурмистрова Л.А., Ветрова Е.Ю., Женолюкова О.А., и др. Финансовый Менеджмент: Практикум / Под ред. Н.Ф.Самсонова,-М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2001.
5. Брейли Р., Майэрс С., Принципы корпоративных финансов/Пер. с англ. - М., 2004.
6. Братухина О.А. «Финансовый менеджмент» Учебное пособие.-М.: «КНОРУС» 2010. 238 с.
7. Бочарев В.В. «Управление денежным оборотом предприятий и корпорации» - М.: «Финансы и статистика», 2007. - 645 с.